

Tata-Kálváriadomb (Geológus Kert, kovabánya)

ásatási jelentés

2017. július 31 - augusztus 11

Ásatásvezető: T. Biró Katalin

Munkatársak: Sente István, Harman-Tóth Erzsébet, Varga Zoltán (Tatai Geológus Kert),
Simán Katalin, Regenye Judit

Geodéziai felmérés: Takács Bence

Tata-Kálváriadombon található Magyarországon az egyetlen, jelenleg is megtekinthető kovabánya, amely a Tatai Geológus Kert területén és kezelésében működik. Korábban több ízben is végeztünk az ismert bányagödrök területén állagmegóvó munkálatokat, elsősorban a bányagödrök tisztítását (2011, 2014, 2016). A Geológus Kert területén 2015-ben nagyszabású állagmegóvási munkálatok folytak egy KEOP pályázat segítségével (Földtani alapszelvények rekonstrukciója a Tatai Természetvédelmi Területen” című, KEOP-3.1.2/2F/09-11-2013-0053 jelű pályázat). Ennek során egy geológiai szondát telepítettek a kovabánya feltáratlan területén, ahonnan három agancseszköz került elő. A területen 2016-ban Pusztai Sándor (Fractal / Cossicus Bt.) geofizikai felméréseket (földradar vizsgálat) végzett.

A szükséges hitelesítő feltárást 2017-ben kerülhetett sor, a Magyar Nemzeti Múzeum és az ELTE Természettudományi Múzeum (a Geológus Kert fenntartója) együttműködésében, az NKA támogatásával.

A feltárást egy árokrendszer segítségével kezdtük meg, amelyeket a geofizikai felmérés vonalában, a 2015-ös geológiai szondát harántolva telepítettünk **(1. ábra: a 2017-es ásatások helyszínrajza)**. Az árkokat az „agancsos szondától” a bemutató hely irányába húztuk ki, 1,10 m szélességben és 5 illetve 6 m hosszúságban **(1, 2 és 3 árok)**. Ahol a bányagödrök mutatkoztak, K irányban bővítéseket telepítettünk **(1. árok K bővítés, 2. árok K bővítés D és 2. árok K bővítés É rész)**. Később az 1. és a 2. árok közötti területen egy 4 m hosszú árkot húztunk, amelyet a korábbi árok szélességében feltártunk **(4. árok)**

Feltártuk az agancsos szondához tartozó bányagödröt, amely sekély mélységű (max. 83 cm) **(2017/1. sz. bányagödör)**. A bányagödröt a bosztrás mészkő és az oxfordi mészkő közötti

tűzkő (pontosabban, radiolarit) rétegekbe mélyítették. A korábban megtalált agancseszközökhöz tartozó morzsalékos agancs törmelék mellett a 2015/1 szondától D-re bolygatatlan rétegben kb. 50 cm mélységben újabb agancseszközt találtunk (szemág), amelyet egyben kiemeltünk. Meg kell vizsgálni, hogy ez a darab összefügg-e a korábbiakkal és célszerű rajta további C-14 vizsgálatot végezni, ha ez lehetséges. A bányagödört gyakorlatilag teljesen feltártuk, további részei a **2017/1 árok és bővítés D részén** elképzelhetőek. A bányagödör méretei: 4,0 x 2,40 x 0,90 m

A 2017/2 árokban és a hozzá tartozó bővítésekben nagyobb bányagödör nyomait figyelhettük meg. A 2017/2 árok D részén ez egyértelműen a tűzkő rétegekbe mélyül, jól megfigyelhető morfológiai jellemzőkkel – kimélyített gödör, lépcső, kitermelt tűzkő padok.

Az északi részen a bosítás mészkőig bontották a rétegeket. A bányagödör (**2017/2. bányagödör**) Ny irányba folytatódik, amit idő hiányában jelenleg nem tudtunk feltárni.

Mind a két gödörből tűzkő blokkok, megmunkált szilánkok és ütőkövek kerültek elő. Agancseszköz nem találtunk.

A bányagödör megfigyelt méretei: 4,5 x 2,50 x 1,30 m (Ny felé folytatódik)

A 3. és 4. árokban több helyen megfigyelhető, hogy a tűzkő rétegeket a bosítás mészkőről letermelték, 1-2 m² méretű foltokban. Ezeket méretüknél fogva nem tekinthetjük bányagödöröknek, de kétségtelenül a tűzkő kitermelését dokumentálják.

A feltárt objektumokat összevetettük a korábbi objektumokat és a geofizikai felméréssel. A gödrök a kimutatott anomáliákkal egybeesik.

A múzeumba összesen 22 5 l-es zacskó (1 M30-as láda) leletet szállítottunk (Gy. sz.: MNM Régészet, Gy/288).

A feltárást terveink szerint 2018-ban folytatjuk.

T. Biró Katalin

T. Biró Katalin
MNM Régészeti Tár

Irodalom

- BÁCSKAY 1980 Bácskay Erzsébet Zum Stand der Erforschung prähistorischer Feuersteinbergbau In: Weisgerber ed. 1980 Weisgerber, Gerd ed., 5000 Jahre Feuersteinbergbau Bochum Deutschen Bergbau-Museum 1980 179-182.
- BIRÓ et al. 2016: T. Biró Katalin; Tóth Erzsébet; Dúzs Krisztina; Pusztai Sándor Új eredmények a Tata, Kálvária-dombi kovabánya kutatásában / News from H-3 (Kálvária-Domb (Calvary Hill), Tata) AMűhely Archeometriai Műhely / Archaeometry Workshop Budapest 2016 2016 / 4 237-244
- FÜLÖP 1973: Fülöp József Funde des prähistorischen Silexgrubenbaues am Kálvária-Hügel von Tata Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae Budapest 1973 25 3-25.